

---

*Михайло
Мінаков*

ФІЛОСОФІЯ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ЛАНДШАФТІ КИЄВА

Мені важко прийняти термін «Київська філософська школа». У 1960–1980-ті роки ми справді можемо помітити відновлення філософування в Києві. Проте я не бачу підстав для опису цього філософування як «школи». Часто-густо позиції київських філософів тісніше перепліталися з розробками колег з інших радянських центрів філософської думки (Москви, Ленінграда, Тбілісі), ніж поміж себе.

Судячи з публікацій та з мемуаристики, вартої довіри (передусім, «Сорок сороков» Ганни Горак), говорити про створення філософської громади, членами якої були прибічники різних підходів у межах консервативної радянської філософії, можна від початку 1960-х. Зокрема йдеться про канонічних радянських марксистів, неканонічних марксистів (Павло Копнін, Вадим Іванов), тих, хто переховував свою думку в історії філософії (Володимир Шинкарук, Михайло Булатов, Вілен Горський), філософських антропологів (Анатолій Лой, Євген Андрос) та філософів-дисидентів (передусім Василь Лісовий та Іван Дзюба).

Серйозні зміни відбулися в 1989–1991 роках, коли ліберальні та неісторицистські ідеї почали ставати частиною інтелектуального ландшафту Києва.

В 1990-ті роки маємо ренесанс філософської думки в Україні. Київ втрачає монополію на філософію, але зберігає монополію на якість досліджень. Хоча кількісно викладання, дослідження і

публікування філософських студій суттєво розширилося і збільшилося, проте якісний філософський продукт — за рідкісними винятками — досі концентрується в Києві.

Загалом радянський марксизм був визначальним, байдуже, приймав положення догми філософ чи ні. Для киян-філософів характерною є і певна консервативність, чи ба більша підконтрольність у студіях у 1960–1980-х роках. Найсильніша альтернатива марксизмові перебувала в націоналістичній інтелектуальній традиції. Обидві рамки — марксистську та націоналістичну — поєднував беззастережний історизм.

Спроби подолання історизму можна віднести до початку 1990-х. На сьогодні історизм в його есенціал-націоналістичній формі домінує. Проте певна ліберальна та аісторична філософія також присутня в Києві. В інших філософських регіонах України ця альтернатива тяжіє до нуля.

Вважаю, що студії з інтелектуального спадку радянської доби є вкрай важливими. Ідеологічні перешкоди для цих студій є дуже сильними. Привабити молодих дослідників до спадщини філософів-киян 1960–1980-х років досить важко. Здебільшого ці студії цікавлять західних дослідників та українських філософів-лібералів: адже цікаво, як саме відбувається життя думки за умов неволі.

Мінаков Михайло — доктор філософських наук, викладач кафедри політології Національного університету «Києво-Могилянська академія», Президент Фонду якісної політики.
